

Didde Boisen Andersen, Søren Flinch Midtgaard og
Viki Møller Lyngby Pedersen

Er diskrimination på baggrund af reaktionskvalifikationer tilladeligt? Et politisk teoretisk perspektiv informeret af borgernes vurderinger

Må en arbejdsgiver, der skal ansætte en medarbejder, tage hensyn til, hvorledes kunderne forventeligt vil reagere på bestemte træk ved medarbejderen? Dvs. må såkaldte ”reaktionskvalifikationer” tælle i en ansættelsesproces? En held-egalitær teori om, hvornår reaktionskvalifikationer er legitime, peger på, at særligt to faktorer er relevante: (i) om kvalifikationen er selvvalgt af personen, og (ii) om kvalifikationen er knyttet til personens dybe præferencer (dvs. præferencer, der afspejler personens overbevisninger og personlighed). Når vi tester denne teori i forhold til intuitionerne i den bredere befolkning, finder vi indikation på, at (i) har en betydning for folks vurderinger af, om det er okay for arbejdsgiveren at lægge vægt på reaktionskvalifikationen i ansættelsesprocessen, hvorimod folk ikke synes at tillægge (ii) en sådan betydning. Det sidste fund giver potentielt anledning til visse revisioner eller tilpasninger af den held-egalitær teori.

Nøgleord: diskrimination, reaktionskvalifikationer, valg, identitet, eksperimentel politisk teori

Forestil dig, at du skal vælge en ungarbejder til din isbod. Isboden ligger i et af byens mere konservative kvarterer. Du er selv liberal med hensyn til, hvordan folk ser ud. Du går fx ikke op i, hvordan de klæder sig, om de har synlige piercinger, tatoveringer etc. Du ved imidlertid, at beboerne i området (din primære kundekreds) ser anderledes på dette. De reagerer negativt på folk, der klæder sig utraditionelt eller bærer piercinger og tatoveringer. De gør det endda i en sådan grad, at det vil påvirke deres lyst til at købe is i din bod, hvis de ansatte ser ud på en måde, som de ikke bryder sig om. Ville det i en sådan situation være legitimt af dig kun at ansætte folk, der ikke har synlige tatoveringer, og som er villige til ikke at bære eventuelle piercinger, mens de er på arbejde? Inden for diskriminationslitteraturen er dette et spørgsmål om, hvorvidt de såkaldte ”reaktionskvalifikationer” legitimt må tælle i en ansættelsesproces (Lippert-Rasmussen, 2014: 235-260; Mason, 2006, 2017: 17, 26, 32-35; Wert-

heimer, 1983). Reaktionskvalifikationer er kvalifikationer, som kandidaten har i kraft af reaktioner hos kunder (eller andre som kandidaten interagerer med i sit arbejde). Tekniske kvalifikationer refererer til alle andre kvalifikationer. Hvis man fx er dygtig til at programmere, er dette en teknisk kvalifikation (Lippert-Rasmussen, 2014: 237; Wertheimer, 1983: 100).

Spørgsmålet om reaktionskvalifikationers (il)legitimitet er af stor teoretisk og praktisk relevans. På den ene side synes kvalifikationerne oplagt at være relevante, dvs. nogle som en arbejdsgiver uproblematisk kan inddrage i sine ansættelsesbeslutninger. Måske *bør* hun endda inddrage dem. Ifølge meritprincippet bør en arbejdsgiver (eller ”vælger”) nemlig ansætte den bedst kvalificerede, og i en håndgribelig forstand er reaktionskvalifikationer med til at afgøre, hvem der er bedst kvalificeret (fx hvem der kan sælge flest is). På den anden side synes det at have nogle bekymrende perspektiver, hvis alle former for reaktionskvalifikationer legitimt kan tælle med i ansættelsesbeslutninger (eller hvis de kan tælle med på linje med andre former for kvalifikationer). Med en meget tilladende position risikerer vi at understøtte nogle af de former for diskrimination, som synes tydeligt forkerte. For eksempel kunne sådan en position indebære, at vi tillader køns- og racediskrimination for at imødekomme sexistiske eller racistiske kundepræferencer. Den kunne også indebære, at det fremstod som uproblematisk, at det var en kvalifikation ikke at bære et religiøst symbol såsom tørklæde, hvis majoriteten af kunder ikke brød sig om disse symboler i den relevante kontekst.

I artiklen tester vi en held-egalitær teori om reaktionskvalifikationer (sml. Albertsen, 2013, 2014; Lippert-Rasmussen, 2015). Ifølge denne teori er det, alt andet lige, ikke problematisk at lade reaktionskvalifikationer tælle i forbindelse med ansættelsesbeslutninger, hvis kandidaterne rimeligvis (via deres valg) kunne have undgået nogle af de negative konsekvenser, der følger af ikke at have kvalifikationerne. Reaktionskvalifikationer er omvendt problematiske ifølge denne tradition, hvis det forhold, at kandidaterne ikke har den efterspurgte kvalifikation, er noget, de ikke har kontrol over (hvis fx kunderne reagerer negativt på en ekspedients medfødte ansigtsdeformitet). Således er ”valg” den første relevante faktor ifølge den nævnte teori.

Den anden centrale faktor i den held-egalitær teori knytter sig til betydningen af valget for den, der træffer det. Selv hvis en kandidat med sine valg kan påvirke, om vedkommende har en given kvalifikation eller ej, kan det være omkostningsfyldt for kandidaten at vælge på en måde, så vedkommende opnår den ønskede kvalifikation. Det kan det være i det tilfælde, at valget ville stride imod kandidatens dybe personlige overbevisninger. Det kunne fx være i forhold til et krav om, at man ikke bærer religiøs hovedbeklædning. At undlade dette

ville være i modstrid med nogle kandidaters religiøse overbevisninger. Derfor ville et sådant krav i forhold til denne kandidat være problematisk. Vi vil omtale denne faktor som ”værdi”-faktoren.

I artiklen ønsker vi at teste den held-egalitaristiske teori om reaktionskvalifikationer empirisk. Det vil vi gøre med et randomiseret surveyeksperiment foretaget blandt et udsnit af den danske befolkning (N = 1100). Det er sparsomt med andre eksperimentelle undersøgelser af problematikken om reaktionskvalifikationer.¹ Det til trods for at empiriske undersøgelser i de seneste årtier er blevet foretaget i relation til en vifte af andre vigtige filosofiske spørgsmål (Li og Zhu, 2023). Dele af den politiske teori går således i samme retning som den empiriske statskundskab, nemlig mod en mere udbredt anvendelse af eksperimenter (Petersen et al., 2007). Denne forskningsretning betegnes eksperimentel politisk teori (Knobe og Nichols, 2008, 2014; Lippert-Rasmussen, 2011).

Vores centrale fund er, at valgfaktoren synes at have betydning for folks vurderinger af, hvorvidt det er problematisk at lade en kandidats tatovering tælle imod at ansætte vedkommende, hvorimod værdifaktoren ikke har en sådan betydning. Vi diskuterer, hvilke (om nogen) implikationer det bør have for den held-egalitaristiske teori, hvis vores resultat afspejler en generelt manglende tilslutning til værdifaktoren. Vi foreslår, at resultatet kan motivere en delvis nedtoning af den moralske relevans af værdifaktoren, om end ikke en fuldstændig forkastelse.

Teori: held-egalitaristisk teori om reaktionskvalifikationer og hypoteser

Den første faktor i den held-egalitaristiske teori er valgfaktoren. Den underliggende tanke er, at vi har en stærkere retfærdighedsmæssig anke, hvis vi oplever en ulempe, som vi på ingen måde kunne have forudset eller er skyld i, sammenlignet med hvis det omvendte er tilfældet. Hvis vores varmeregning fx stiger på grund af faktorer, som vi på ingen måde har kontrol over, har vi alt andet lige et stærkere retfærdighedsmæssigt krav på hjælp eller compensation, end hvis den stiger, fordi vi overforbruger. Denne moralske intuition har spillet en vigtig rolle for held-egalitarismen. Denne form for egalitarisme opstod delvist som svar på stærke kritikker af lighedsidealet, der gik på, at det synes uplausibelt, at folk der handler uansvarligt løbende skal ligestilles med andre, der handler mere ansvarligt. Det held-egalitaristiske svar til denne kritik består i at revidere lighedsidealet fra et ideal om resultatlighed til et ideal om mulighedslighed.

Det er ikke alene filosoffer, der har en intuition² om, at selvforskyldte uligheder er mindre problematiske end uforskyldte uligheder. Studier viser, at når folk skal tage stilling til, hvor fortjenstfulde potentielle modtagere af forskellige

ydelse er, er de væsentligt mere positivt stemte overfor uforskyldt trængende, end de er overfor selvforskyldt trængende (Petersen et al., 2010). I forhold til spørgsmålet om reaktionskvalifikationer er den parallelle tanke, at det er mindre problematisk, hvis en persons mulighed for at få et bestemt job (fx som so-su-assistent) er minimale, fordi vedkommende klæder sig outreret og har store synlige tatoveringer, end på baggrund af egenskaber som vedkommende ikke har kontrol over (eller i langt mindre grad kan påvirke), fx et ikkeattraktivt udseende. For at undersøge hvorledes folk vil reagere på reaktionskvalifikationer, som medarbejdere selv (via deres valg) kan påvirke, tager vi udgangspunkt i en case, som Andrew Mason har foreslået i en nylig artikel om reaktionskvalifikationer:

Tatovering: En mand har en lille, men prominent ansigtstatovering. Han sætter pris på at udsmykke kroppen med tatoveringer og anser det for en vigtig måde at udtrykke sig selv på. Andre har dog en instinktiv negativ reaktion på tatoveringen. Derfor er en række arbejdsgivere i forskellige brancher uvillige til at ansætte manden (Mason, 2017: 51).

Ud fra valgfaktoren vil fokus være på, om egenskaben (at have en ansigtstatovering), på baggrund af hvilken manden fravælges, er et resultat af mandens frivillige valg. Med afsæt i den held-egalitaristiske teori vil vi som nævnt forvente, at folk vil anse det som mindre problematisk, hvis ulemperne, som manden oplever, er selvforskyldte (hvilket ovenstående beskrivelse af casen alt andet lige lægger op til), end hvis de er uforskyldte. Dette giver anledning til følgende hypotese.

H1: Hvis ansøgeren har fået ansigtstatoveringen ufrivilligt, vil folk angive mindre enighed i, at arbejdsgiveren må lade tatoveringen tælle imod ansøgeren i ansættelsesbeslutningen.

Som antydnet er valgfaktoren imidlertid ikke den eneste relevante faktor. En anden vigtig faktor i den held-egalitaristiske teori er værdifaktoren. Baggrunden for denne faktor er en vigtig diskussion inden for held-egalitarismen angående, hvorvidt folk kan rejse rimelige retfærdighedsmæssige krav på baggrund af deres præferencer, hvis disse er relativt dyre at tilfredsstille (Cohen, 1989; Hansen og Midtgaard, 2011). Problemet er, at folk med sådanne præferencer ofte ville kunne undgå omkostningerne, det drejer sig om: De kunne opgive deres præferencer eller undlade at forfølge dem. Men det ville betyde, at de måtte opgive noget, de holder meget af. Det er ikke klart, at det er rimeligt at bede dem om

dette (Cohen, 2004: 7). Tag fx kvinden, som frivilligt bærer tørklæde og derfor har svært ved at få et arbejde, som indebærer kontakt med kunder eller klienter, som er negativt indstillede over for en sådan hovedbeklædning. Ud fra held-egalitarismen kunne man umiddelbart være fristet til at sige, at kvinden ligger, som hun har redt: Hun har valgt at bære tørklæde, men kunne have valgt noget andet. Men (og dette ”men” er afgørende for den antydede værdifaktor) kvinden har valgt at bære tørklæde ud fra nogle bestemte grunde, der afspejler hendes dybere overbevisninger. Hun har svært ved at forestille sig et liv uden. Vi kan tale om, at kvindens valg om at bære tørklæde afspejler nogle af hendes dybe præferencer. Derfor kan man anføre, at det er misvisende at hævde, at kvinden bare kunne have valgt anderledes. I lyset af hendes overbevisninger og værdier vil det forekomme urimeligt at bede hende om dette.

Pointen er, at selvom valget om ikke at bære tørklæde strengt taget ligger indenfor kvindens realistiske optionssæt (selvom kontrol i den forstand var og er til stede), så kan vi ikke – givet kvindens dybere overbevisninger og identitet – rimeligvis bede hende om at undlade at bære tørklæde. En måde at formulere denne situation på er, at kvinden nok *har* et valg (dvs. kontrollerer om hun vil opleve ulemper af den indikerede slags), men at det er urimeligt at sige, at hun bare kunne lade være med at bære tørklæde, da alternativet i lyset af kvindens dybe præferencer synes uacceptabelt for hende. Derfor kan vi heller ikke plausibelt benægte, at der skulle være nogle retfærdighedsmæssige problemer forbundet med, at kvinden har svært ved at finde arbejde, qua at der er tale om et valg, som kvinden selv har truffet. Snarere synes vi at have grund til at sige, at for så vidt der er tale om valg, som folk ikke rimeligvis kunne have undladt at foretage, så er det ikke rimeligt, at de oplever ulemper i forbindelse hermed, dvs. stilles ringere end andre.

Mere generelt indebærer ovenstående ræsonnement, at for så vidt vi har at gøre med karakteristika ved en person, som afspejler personens vigtige overbevisninger og værdier, er det ikke fair, at personen skal opleve ulemper pga. de relevante karakteristika (i denne sammenhæng være stillet ringere end andre i forhold til ansættelsesmuligheder). I *Tatovering* vil den beskrevne værdifaktor indebære, at det ikke er rimeligt, at det tæller til mandens ulempe ansættelsesmæssigt, at han har en ansigtstatovering, for som beskrevet er den vigtig for ham. I form af en hypotese kan værdifaktoren beskrives på følgende vis:

H2: Hvis ansøgeren anser ansigtstatoveringen som en vigtig del af sin livsstil og selvudtryk (dvs. den afspejler ansøgerens dybe præferencer), vil folk angive mindre enighed i, at arbejdsgiveren må lade tatoveringen tælle imod ansøgeren i ansættelsesbeslutningen.

Som illustreret ovenfor afspejler H1 og H2 en held-egalitaristisk teori om reaktionskvalifikationer. Denne udgør blot en vigtig del af Masons (2017) pluralistiske teori om, hvad der adskiller legitime og illegitime reaktionskvalifikationer. Den rummer elementer fra de dominerende teorier om forkertheden ved diskrimination, herunder Alexanders, Eidelsons, Hellmans og Lippert-Rasmussens. Alexander (1992; se også Arneson, 2006) fokuserer på den mentale tilstand hos den diskriminerende agent. Hellman (2008) fokuserer på den ekspressive mening, som udtrykkes ved den diskriminerende politik eller handling. Eidelson (2015) fokuserer på, hvorvidt den diskriminerende agent delibarerer og handler på en måde, som på passende vis anerkender den diskrimineredes autonomi og moralske værd. Lippert-Rasmussens (2014) teori fokuserer på skadesvirkningerne ved diskrimination. En tilfredsstillende test af Masons pluralistiske teori vil være meget kompleks og omfattende. Det gør imidlertid ikke en test af den held-egalitaristiske del af Masons teori uinteressant. Held-egalitarismen har haft en betragtelig indflydelse i nyere politisk teori (Knight, 2021; Lippert-Rasmussen, 2015). Endvidere er en mere snæver analyse selvfølgelig, alt andet lige, nemmere at håndtere.

Metode

For at teste de to faktorer eller bud på centrale moralske hensyn, der skal tages hensyn til, når vi vurderer legitimiteten af reaktionskvalifikationer, anvender vi som nævnt et randomiseret surveyeksperiment foretaget på et repræsentativt udsnit af den danske befolkning over 18 år (N = 1100), hvad angår alder, køn, geografi, uddannelse, husstandsindkomst og personlig indkomst. Undersøgelsen er udført af YouGov i perioden 17. december 2021 til 7. januar 2022 med respondenter fra YouGov Panelet i Danmark. Vores eksperiment tager udgangspunkt i *Tatovering*, dvs. Masons case præsenteret ovenfor, hvor spørgsmålet om reaktionskvalifikationer bliver relevant, da kunderne eller modtagerne formodes at have en negativ reaktion på mandens ansigtstatovering. Det, vi ønsker at undersøge, er, hvorvidt respondenterne finder det acceptabelt, at en arbejdsgiver lader kundernes forventede negative reaktion tælle som en grund til ikke at ansætte manden. Nærmere bestemt bliver respondenterne spurgt, om de er enige eller uenige i, "at det er okay for arbejdsgiveren at afvise ansøgeren på grund af tatoveringen". Vi benytter en 5-punktsskala: "Helt enig"; "Delvist enig"; "Hverken enig eller uenig"; "Delvist uenig"; "Helt uenig". Da vi er interesserede i at teste folks intuitioner, hvad angår valg- og værdifaktoren (eller hvorvidt disse faktorer påvirker folks intuitioner angående legitimiteten af reaktionskvalifikationer), manipulerer vi nogle af kendsgerningerne i casen og fordeler respondenter tilfældigt til de tre eksperimentelle betingelser beskrevet

i tabel 1 nedenfor.³ En post-hoc poweranalyse viser, at undersøgelsen er i stand til at opdage forholdsvis små effekter, da undersøgelsen med 80 pct. statistisk power vil identificere en effektstørrelse på omkring 0,28, svarende til Cohen's D på 0,21 (Bloom, 1995).

Tabel 1: Eksperimentelle betingelser

<i>Kontrol (N = 371)</i>	<i>Ufrivillighed (N = 374)</i>	<i>Værdi (N = 371)</i>
Forestil dig en ansøger til en stilling, som involverer kundekontakt (fx en salgsassistent). Ansøgeren har en fremtrædende, men lille ansigtstatovering, som ikke er stødende. Ud over dette er ansøgerens udseende ikke noget ud over det sædvanlige. Ansøgeren har fået tatoveringen frivilligt, men betragter den ikke som en vigtig del af sin livsstil eller identitet. Arbejdsgiveren er i besiddelse af disse informationer om ansøgeren. Arbejdsgiveren er bekymret for, om kunderne kan have negative holdninger til ansigtstatoveringer og derfor vil være mindre tilbøjelige til at købe varer fra salgssassistenter med sådanne tatoveringer.	Forestil dig en ansøger til en stilling, som involverer kundekontakt (fx en salgsassistent). Ansøgeren har en fremtrædende, men lille ansigtstatovering, som ikke er stødende. Ud over dette er ansøgerens udseende ikke noget ud over det sædvanlige. Ansøgeren betragter ikke tatoveringen som en vigtig del af sin livsstil eller identitet. <i>Ansøgeren fik tatoveringen som barn, da ansøgeren levede i en minoritetskultur, som vedkommende nu har forladt og tager afstand fra.</i> Arbejdsgiveren er i besiddelse af disse informationer om ansøgeren. Arbejdsgiveren er bekymret for, om kunderne kan have negative holdninger til ansigtstatoveringer og derfor vil være mindre tilbøjelige til at købe varer fra salgssassistenter med sådanne tatoveringer.	Forestil dig en ansøger til en stilling, som involverer kundekontakt (fx en salgssassistent). Ansøgeren har en fremtrædende, men lille ansigtstatovering, som ikke er stødende. Ud over dette er ansøgerens udseende ikke noget ud over det sædvanlige. Ansøgeren har fået tatoveringen frivilligt og <i>betragter den som en vigtig del af sin livsstil og identitet.</i> Arbejdsgiveren er i besiddelse af disse informationer om ansøgeren. Arbejdsgiveren er bekymret for, om kunderne kan have negative holdninger til ansigtstatoveringer og derfor vil være mindre tilbøjelige til at købe varer fra salgssassistenter med sådanne tatoveringer.

Note: De manipulerede elementer er i kursiv.

Som det fremgår af tabel 1, har vi valgt at specificere tatoveringen som værende fremtrædende, men lille og ikke stødende. Dette udelukker fx ansøgere med et hagekors tatoveret på kinden. Grunden til, at vi fokuserer på en ikke-stødende tatovering er, at det er uklart, hvordan teorien, som vi tester, forholder sig til sådanne bevidst stødende træk ved ansøgere. For eksempel skriver Mason eks-

plicit, at der kan være behov for at revidere hans teori med henblik på at levere fornuftige svar i cases, hvor ansøgeren ”sigter efter at fremprovokere en negativ respons hos andre” (Mason, 2017: 65-66).

Valgfaktoren

I vignetten præsenteret for kontrolgruppen fremgår det, at ansøgeren har fået tatoveringen frivilligt. I vignetten ”Ufrivillighed” beskrives det, at ansøgeren har fået tatoveringen som barn, da ansøgeren levede i en minoritetskultur, som vedkommende nu har forladt og tager afstand fra. En bekymring er, at det simpelthen er svært for respondenterne at forestille sig en situation, hvor man har fået en tatovering ufrivilligt. Vi har forsøgt at tage højde for dette i formuleringen af casen, hvor vi ekspliciterer, at ansøgeren har fået tatoveringen som barn som en del af sit liv i en minoritetskultur. Det øger realismen i vores case og styrker dermed vores belæg for at antage, at intuitionerne er informative og relevante i forhold til fænomenet, vi er interesserede i (sml. Brownlee og Stemplowska, 2017). Denne konkretisering kan dog også skabe problemer, da det tilføjer kendsgerninger (minoritetskultur) til ufrivillighedscasen, som ikke er at finde i kontrolcasen, og som derfor kan påvirke vores resultat. Vi ved reelt ikke, om respondenterne reagerer på den kendsgerning, at ansøgeren har fået tatoveringen ufrivilligt (faktoren vi ønsker at teste), eller om de reagerer på, at ansøgeren som barn har levet i en minoritetskultur.

For at tjekke om deltagerne faktisk reagerer på den manipulerede kendsgerning, har vi foretaget et opmærksomhedstjek af deltagerne efter eksperimentet, hvor vi spørger ind til nogle af kendsgerningerne fra casen. Dette tjek viser imidlertid, at over halvdelen af respondenterne i ufrivillighedsgruppen ikke har registreret eller forstået, at ansøgeren har fået tatoveringen ufrivilligt. Spørgsmålet er, ”Har ansøgeren fået tatoveringen frivilligt?”, og svarmulighederne er ”ja”, ”nej”, ”ved ikke”. 43,6 pct. af respondenterne i ufrivillighedsgruppen svarer, at ansøgeren har fået tatoveringen frivilligt (altså forkert), og kun 29,1 pct. svarer, at ansøgeren ikke har fået tatoveringen frivilligt (altså rigtigt). Til sammenligning ses det, at i kontrolgruppen (hvor ansøgeren har fået tatoveringen frivilligt) svarer 80,1 pct. af respondenterne, at ansøgeren har fået tatoveringen frivilligt (altså rigtigt), mens kun 3,8 pct. svarer, at ansøgeren ikke har fået tatoveringen frivilligt (altså forkert).

Det tyder på, at det ikke er alle respondenter, der rent faktisk bliver udsat for den ønskede manipulation, hvilket sandsynligvis påvirker resultatet af undersøgelsen. En bekymring er, at eftersom en stor del af respondenterne i ufrivillighedsgruppen svarer, at ansøgeren har fået tatoveringen frivilligt, reagerer de på ufrivillighedscasen på samme måde, som de ville have reageret, hvis de var

blevet præsenteret for kontrolcasen. Eftersom vi finder en effekt af valgfaktoren til trods for resultaterne af opmærksomhedstjekket, er der en vis sandsynlighed for, at vores undersøgelse undervurderer relevansen af denne faktor. Med andre ord: Havde det stået klart for flere af respondenterne, at ansøgeren havde fået tatoveringen ufrivilligt, ville vi formentlig finde en større tilbøjelighed blandt respondenterne til at være uenige i, at det er okay, at arbejdsgiveren lader tatoveringen tælle som en grund til ikke at ansætte ansøgeren. Men dette er naturligvis ikke noget, vi kan sige med sikkerhed.

Værdifaktoren

I vignetten præsenteret for kontrolgruppen fremgår det, at ansøgeren ikke betragter ansigtstatoveringen som en vigtig del af sin livsstil eller identitet, hvor det modsatte gør sig gældende i ”værdi”-vignetten.

En bekymring, man kunne have her, er, om respondenterne reelt opfanger, at ansøgeren betragter tatoveringen som en vigtig del af sin livsstil og identitet. Derfor har vi også tjekket, hvorvidt respondenterne har været opmærksomme på denne kendsgerning. Her ses det, at det tilsyneladende *er* tydeligt for respondenterne, at tatoveringen var en vigtig del af ansøgerens livsstil og identitet. 67,7 pct. af respondenterne i værdigruppen angiver, at ansøgeren betragter tatoveringen som en vigtig del af sin livsstil eller identitet (på spørgsmålet ”Betragter ansøgeren tatoveringen som en vigtig del af sin livsstil eller identitet?” med svarmulighederne ”ja”, ”nej”, ”ved ikke”). I kontrolgruppen er der kun 25,6 pct., der angiver det samme og dermed svarer forkert, da det eksplicit fremgår af kontrolcasen, at ansøgeren *ikke* betragter tatoveringen som en vigtig del af sin livsstil eller identitet (denne forskel er signifikant med $p < 0,001$ beregnet med t-test).

En anden bekymring, man kan rejse angående vores undersøgelse, er, om deltagerne forstår det forhold, at ansøgeren betragter tatoveringen som en vigtig del af sin livsstil og identitet, på den måde som teorien lægger op til, at det skal forstås. Måske respondenterne ikke afkoder, at der her er tale om en dyb præference, som gør det meget omkostningsfuldt for ansøgeren ikke at have tatoveringen (og det dermed, ifølge teorien, ikke er rimeligt at forvente af ansøgeren, at vedkommende havde undgået at få tatoveringen). Eftersom respondenterne først bliver fortalt, at ansøgeren har fået tatoveringen frivilligt, kan dette måske mindske deres opfattelse af, *hvor* omkostningsfuldt det vil være for ansøgeren at vælge anderledes (da der er tale om en dyb præference, *er* det et stort offer for ansøgeren ikke at få tatoveringen). Hvis i stedet værdicasen var formuleret således, at det stod mere klart for respondenterne, at det vil indebære et stort

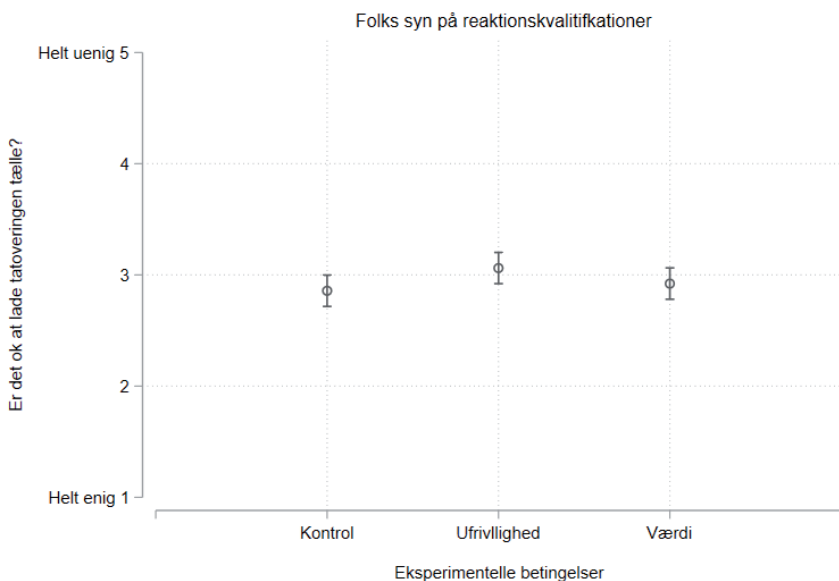
tab for ansøgeren ikke at have tatoveringen, kan vi ikke udelukke, at resultatet ville have været et andet.

En sidste overvejelse er, at der kan være en risiko for, at respondenternes syn på ansøgeren ændrer sig efter, hvorvidt vedkommende betragter ansigtstatoveringen som en vigtig del af sin livsstil eller identitet. Det er fx ikke utænkeligt, at nogen af respondenterne vil være uenige i, at tatoveringer kan have en så stor betydning og derfor vil finde ansøgeren i værdicasen mindre fornuftig. Alternativt kan respondenterne have svært ved at forstå en person, som lader sig tatovere i ansigtet, *på trods af* at vedkommende ikke betragter dette som en vigtig del af sin livsstil eller identitet. Hvis sådanne opfattelser eller ræsonnementer rent faktisk gør sig gældende hos respondenterne – og fx påvirker deres opfattelse af kandidatens tekniske kvalifikationer – er det et problem (eftersom kandidatens tekniske kvalifikationer bør holdes konstante på tværs af de eksperimentelle betingelser). For at mindske denne bekymring kunne man have undersøgt, hvorvidt de eksperimentelle betingelser påvirker respondenternes opfattelse af kandidatens kvalifikationer.

Resultater

Vores centrale resultat fremgår af figur 1:

Figur 1: Middelværdien for respondenternes reaktion på reaktionskvalifikationer

Hypotese 1 (valgfaktoren)

Hypotesen testes med en t-test. Vi tester, om "(u)frivillighed" har nogen betydning for respondenternes vurdering af en given reaktionskvalifikation. Respondenter, der besvarede spørgsmålet om legitimiteten af reaktionskvalifikationer på baggrund af kontrolcasen, er signifikant mere tilbøjelige til at være enige i, at det er acceptabelt for arbejdsgiveren at lade ansøgerens tatovering tælle imod at ansætte vedkommende, end respondenter, der er blevet eksponeret for ufrivillighedscasen. Dette viser sig ved en signifikant forskel i middelværdien på 0,2 ($p = 0,044$) imellem de to grupper. Eftersom skalaen går fra 1 til 5, er dette en lille effekt. Resultatet er dog i den forventede retning. Resultatet indikerer, at ufrivillighedsfaktoren faktisk synes at have en betydning for reaktionskvalifikationers legitimitet. Kort sagt finder respondenterne altså, i tråd med held-egalitarismen samt H1, at det i mindre grad er legitimt eller okay at vægte en reaktionskvalifikation (her et fravær af en ansigtstatovering) i ansættelsesbeslutningen, for så vidt ansøgeren ikke har kontrol over kvalifikationen.

Hypotese 2 (værdifaktoren)

Vi testede ligeledes H2 ved anvendelse af en t-test. Vi fandt kun en meget lille og ikke signifikant forskel på 0,07 skalapoint ($p = 0,523$) mellem respondenterne, der svarer på casen, hvor det understreges, at tatoveringen er vigtig for personens identitet og livsstil og kontrolgruppen. H2 finder altså ikke opbakning i vores undersøgelse. Værdifaktoren påvirker ikke, hvorvidt respondenterne finder det okay for arbejdsgiveren at lade ansigtstatoveringen tælle imod ansøgeren.

Diskussion

Vi kan kort opsummere vores undersøgelse indtil videre på følgende vis. Når man vurderer legitimiteten af reaktionskvalifikationer, er det nødvendigt at tage hensyn til en bred vifte af moralske hensyn. Vi fokuserede på to faktorer, nemlig valg- og værdifaktoren. Vi var særligt interesserede i systematisk at teste indflydelsen af disse faktorer på den bredere befolknings syn på legitimiteten af reaktionskvalifikationer. Vi anvendte en case, hvor en ansøgers ansigtstatovering kunne tænkes at vække negative reaktioner hos potentielle kunder. Vi forventede, for det første, at det ville have betydning for folks vurdering af arbejdsgiverens handling i casen, hvorvidt vedkommende havde fået tatoveringen frivilligt eller ufrivilligt, og at folk ville være mindre tilbøjelige til at finde det acceptabelt at lade tatoveringen tælle negativt, hvis personen havde fået den ufrivilligt (jf. H1). Denne formodning blev umiddelbart bekræftet, dog kun med en lille forskel i respondenternes vurdering af situationen på tværs af de to

eksperimentelle betingelser. Vi forventede imidlertid også, at folk ville finde det mindre acceptabelt at lade tatoveringen tælle, hvis den var i overensstemmelse med ansøgerens dybere overbevisninger og identitet (jf. H2). I dette tilfælde svarede resultaterne ikke umiddelbart til vores forventning. Spørgsmålet er nu, hvorledes vi skal forstå og håndtere, at der er intuitioner, som politiske teoretikere har, men som folk (i hvert fald ifølge vores analyse) ikke deler.

For det første kunne man være skeptisk over for validiteten i de intuitioner, vi undersøger. Flere studier har overbevisende demonstreret, at vores moralske intuitioner i betragteligt omfang er underlagt en række fejlkilder, dvs. forhold som ikke burde påvirke vores intuitioner (fordi de synes klart irrelevante herfor). For eksempel rækkefølgen hvori vi præsenteres for cases, om vi bedes om at vaske hænder, før vi svarer på moralske dilemmaer, om lokalet, vi befinder os i, er beskidt eller lugter etc. (Handby, 2022; Kahneman, 2011; Thaler og Sunstein, 2008; Ubel, 2000: kap. 5). Det giver os imidlertid ikke grund til at forkaste folks intuitioner til fordel for de intuitioner, som eksperter i politisk teori har. Det viser sig nemlig, at eksperters intuitioner (om end i noget mindre grad) også er underlagt betragtelige fejlkilder (Stich og Tobia, 2016: afsnit 1.4). Dette kunne naturligvis – i tråd med det såkaldte negative program inden for eksperimentel filosofi – tale for, at vi helt skal droppe intuitioner som datakilde (Alfano et al. 2022; Cappelen 2012). En mindre radikal og ud fra vores vurdering mere plausibel strategi er generelt at være opmærksom på sådanne fejlkilder og søge at korrigere for dem (sml. Handby, 2022). Derudover bør man naturligvis være forsigtig i fortolkningen af de empiriske fund (hvilket vi har forsøgt at være ovenfor).

For det andet er det bredt accepteret i politisk teori, at bredere folkelige intuitioner bør spille en vis rolle i udviklingen af vores teorier. Lad os fx antage, at det ifølge disse intuitioner er okay, at individer delvist kan høste frugterne af deres talenter – at det fx er okay, at Jonas Vingegaard får hæder og økonomiske gevinster for sin sejr i Tour de France, selvom hans bedrifter delvist har at gøre med, at han har en for bjergkørsel heldig kropsbygning. Eller lad os antage, at dagligdagsintuitioner understøtter, at folk har retfærdighedsmæssige krav på lægehjælp, selvom deres skader fx stammer fra meget uforsigtig adfærd, fx fald fra en altan i beruset tilstand. En teori, der siger noget andet, som fx held-egalitarismen (i bestemte fortolkninger) gør, må som minimum forklare, hvorfor sådanne dagligdagsintuitioner kan tilsidesættes, hvis ikke teorien revideres så den kan imødekomme sådanne intuitioner (Pedersen og Midtgaard, 2018; Sheffler, 2003: 5-6). Omvendt, hvis en teori har implikationer, der stemmer overens med domme, som de fleste vil acceptere, så er dette umiddelbart én grund til støtte for teorien.

Med et sådant udgangspunkt, som i hvert fald delvist anerkender relevansen af folkelige intuitioner, synes der at være gode grunde til at få et mere systematisk greb om deres indhold og karakter. I denne sammenhæng kan eksperimenter spille en oplagt og konstruktiv rolle (og har allerede delvist spillet en sådan rolle i forhold til at belyse mange af vores vurderinger og holdninger). At lade dagligdagsintuitioner spille ind på denne måde er desuden i tråd med et synspunkt angående relationen mellem politisk teoris vanlige metode, reflekteret ligevægt og eksperimentel politisk teori, der siger, at eksperimentelle analyser kan ses som vigtige input til reflekteret ligevægt (Lippert-Rasmussen, 2011). Reflekteret ligevægt er kort sagt en metode til at begrunde principper i politisk teori, hvor vi søger at skabe sammenhæng mellem vores moralske intuitioner på flere niveauer, fx mellem empiriske og normative baggrundsteorier og konkrete moralske vurderinger (fx af institutioner, handlinger og politikker) (sml. Daniels, 2016). Vores eksperiment belyser blandt andet, hvad vi har kaldt værdifaktoren. Umiddelbart fandt folk det ikke mindre acceptabelt at afvise en kandidat med en ansigtstatovering, hvis tatoveringen var knyttet til personens dybere overbevisninger eller identitet. Med forbehold for usikkerhederne forbundet med vores eksperiment synes dette resultat alt andet lige at svække betydningen af en faktor, som ellers ud fra et rent filosofisk perspektiv er blevet vurderet relevant. Et konkret forslag til, hvordan man kan revidere teorien om reaktionskvalifikationer i lyset af resultatet, er følgende. Teorien om reaktionskvalifikationer, som vi tester, lægger op til at forkaste forskelsbehandling på baggrund af faktorer, som folk nok kontrollerer, men som er vigtige for dem (dvs. afspejler deres dybe præferencer). Ifølge teorien er en sådan forskelsbehandling illegitim. Man kunne dog se spørgsmålet om legitimitet mere som en skala, så forskelsbehandling på baggrund af en given faktor (fx en egenskab der afspejler dybe præferencer) er *mere* eller *mindre* (il)legitimt. Det forhold, at folk i mindre grad end filosoffer finder forskelsbehandling på baggrund af faktorer, som afspejler dybe præferencer, problematisk, kunne hævdes at tale for at anse forskelsbehandling af denne art som mindre illegitim, end de filosofiske teorier lægger op til. Forslaget til revision af teorien tillægger værdifaktoren mindre betydning, end den før er blevet tillagt, uden at opgive denne faktor helt. For mere solidt at kunne hævde at en sådan revision er behørig, kræves yderligere empiriske undersøgelser, herunder nogle der tager højde for de forbehold og usikkerheder, som vi pegede på i metodeafsnittet.

For det tredje vil vi ikke gå så langt som til at sige, at moralteori simpelthen bør ses som en grundig empirisk analyse af folks moralske vurderinger. Andre, herunder toneangivende teoretikere inden for eksperimentel filosofi, indtager en sådan position (Kahane, 2013). Vores position er imidlertid, at intuitioner i

en eksperimentel sammenhæng udgør vigtige elementer i reflekteret ligevægt, men ikke er udtømmende i forhold til denne. Et andet vigtigt element i reflekteret ligevægt er den politiske teoretikers velovervejede vurderinger, som *delvist* er uafhængige af, hvad empiriske undersøgelser af den bredere befolknings intuitioner viser. Det skyldes, at politiske teoretikere via deres profession har større adgang til en bred vifte af filosofiske argumenter om et givet sagsområde. Konkret i forhold til reaktionskvalifikationer, selv hvis værdifaktoren ikke finder opbakning i den bredere befolknings intuitioner, kan politiske teoretikere fx pege på det forhold, at vi i flere sammenhænge har grund til at imødekomme fx religiøse og kulturelt betingede synspunkter og værdier, dvs. herunder forhindre at folk oplever store ulemper på baggrund af deres tro eller kultur (vel at mærke uagtet eller måske endda delvist fordi den er forbundet med individers valg) (Shiffrin, 2000: Part II; Zala, 2017).

Noter

1. En undtagelse er dog Mathieu Bunels og Elisabeth Tovars (2021) undersøgelse blandt franske universitetsstuderende, som blandt andet viser, at diskrimination baseret på reaktionskvalifikationer anses som mindre problematisk end andre former for diskrimination, samt at vurderingerne afhænger af, hvor omkostningsfuldt det er for arbejdsgiveren ikke at lade reaktionskvalifikationer tælle.
2. Intuitioner er ikke "uartikulerede mavefølelser" eller "hvad som helst, der falder en ind", som man ellers måske kunne tro. Der menes "formodninger, en person har i det mindste delvist på et ikke-observationsmæssigt, ikke-inferentielt grundlag, dvs. at vedkommende formoder, hvad vedkommende gør, ikke blot fordi indholdet af denne formodning følger, som vedkommende ser det, af andre ting, som vedkommende formoder" (Lippert-Rasmussen, 2011: 298). Der er forholdsvis bred konsensus om denne forståelse af intuitioner inden for den politiske teori, selvom deres nærmere status og vigtighed for teoridannelse er omdiskuteret.
3. Et balancetjek viser, at der ikke er signifikante forskelle imellem de tre grupper i forhold til parametrene køn, alder, uddannelse, personlig indkomst, husstandsindkomst, region og politisk holdning. Balancetjekket er beregnet vha. en χ^2 -test af de tre grupper.

Litteratur

- Albertsen, Andreas (2013). Lader held-egalitarismen fanden tage de uansvarlige sidste? *Politica* 45 (2): 217-232.
- Albertsen, Andreas (2014). Brugerbetaling, ventelister, og afgifter: personligt ansvar for egen sundhed? *Politica* 46 (2): 135-151.

- Alexander, Larry (1992). What makes wrongful discrimination wrong? Biases, preferences, stereotypes, and proxies. *University of Pennsylvania Law Review* 141 (1): 149-219.
- Alfano, Mark, Edouard Machery, Alexandra Plakias og Don Loeb (2022). Experimental moral philosophy. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
- Arneson, Richard J. (2006). What is wrongful discrimination? *San Diego Law Review* 43 (4): 775-808.
- Bloom, Howard (1995). Minimum detectable effects: A simple way to report the statistical power of experimental designs. *Evaluation Review* 19 (5): 547-556.
- Brownlee, Kimberly og Zofia Stemplowska (2017). Thought experiments, pp. 21-45 i Adrian Blau (red.), *Methods in analytical political theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bunel, Mathieu og Elisabeth Tovar (2021). Profit, morality and discrimination. *Applied Economics* 53 (40): 4692-4712.
- Cappelen, Herman (2012). *Philosophy without intuitions*. Oxford: Oxford University Press.
- Cohen, G.A. (1989). On the currency of egalitarian justice. *Ethics* 99 (4): 906-944.
- Cohen, G.A. (2004). Expensive taste rides again, pp. 3-29 i Justine Burley (red.), *Dworkin and his critics: With replies from Dworkin*. Blackwell Publishing.
- Daniels, Norman (2016). Reflective equilibrium. *Stanford encyclopedia of philosophy*.
- Eidelson, Benjamin (2015). *Discrimination and disrespect*. Oxford: Oxford University Press.
- Handby, Edmund (2022). Assessing the use of intuitions in contemporary political theory. *Journal of Politics* 84 (3): 1595-1606.
- Hansen, Rasmus Sommer og Søren Flinch Midtgaard (2011). Sinking Cohen's flagship – or why people with expensive tastes should not be compensated. *Journal of Applied Philosophy* 28 (4): 341-354.
- Hellman, Deborah (2008). *When is discrimination wrong?* Cambridge: Harvard University Press.
- Kahane, Guy (2013). The armchair and the trolley: An argument for experimental ethics. *Philosophical Studies* 162: 421-445.
- Kahneman, Daniel (2011). *Thinking, fast and slow*. Penguin Books.
- Knight, Carl (2021). An argument for all-luck egalitarianism. *Philosophy and Public Affairs* 49 (4): 350-378.
- Knobe, Joshua og Shaun Nichols (2008). *Experimental philosophy*. Oxford: Oxford University Press.
- Knobe, Joshua og Shaun Nichols (2014). *Experimental philosophy: Volume 2*. Oxford Scholarship Online.

- Li, Jincal og Xiaozhen Zhu (2023). Twenty years of experimental philosophical research. *Metaphilosophy* 54: 29-53.
- Lippert-Rasmussen, Kasper (2011). Eksperimentel politisk teori. *Politica* 43 (3): 296-314.
- Lippert-Rasmussen, Kasper (2014). *Born free and equal? A philosophical inquiry into the nature of discrimination*. Oxford: Oxford University Press.
- Lippert-Rasmussen, Kasper (2015). *Luck egalitarianism*. Bloomsbury Publishing.
- Mason, Andrew (2006). *Levelling the playing field*. Oxford: Oxford University Press.
- Mason, Andrew (2017). Appearance, discrimination, and reaction qualifications. *The Journal of Political Philosophy* 25 (1): 48-71.
- Pedersen, Viki M.L. og Søren Flinch Midtgaard (2018). Is anti-paternalism enough? *Political Studies* 66 (3): 771-785.
- Petersen, Michael Bang, Rune Slothuus, Rune Stubager og Lise Togeby (2007). Eksperimenter: Et redskab i politologens værktøjskasse? *Politica* 39 (1): 5-13.
- Petersen, Michael Bang, Rune Slothuus, Rune Stubager og Lise Togeby (2010). Deservingness versus values in public opinion on welfare: The automaticity of the deservingness heuristic. *European Journal of Political Research* 50: 24-52.
- Scheffler, Samuel (2003). What is egalitarianism? *Philosophy and Public Affairs* 31 (1): 5-39.
- Shiffrin, Seana Valentine (2000). Paternalism, unconscionability doctrine, and accommodation. *Philosophy and Public Affairs* 29 (3): 205-250.
- Stich, Stephen og Kevin P. Tobia (2016). Experimental philosophy and the philosophical tradition, pp. 3-21 i Justin Sytsma og Wesley Buckwalter (red.), *A companion to experimental philosophy*. Blackwell.
- Thaler, Richard H. og Cass R. Sunstein (2018). *Nudge: Improving decisions about health, wealth and happiness*. Penguin Books.
- Ubel, Peter (2000). *Pricing life: Why it's time for health care rationing*. Cambridge: MIT Press.
- Wertheimer, Alan (1983). Jobs, qualifications, and preferences. *Ethics* 94 (1): 99-112.
- Zala, Miklos I. (2017). The devout and the disabled: Religious and cultural accommodation-as-human-variation. *Journal of Applied Philosophy* 35 (4): 809-824.